

GERDA

Ami a tehetségemet illeti, rég nem táplálok illúziókat. Elmúltam már ötven, és jól tudom, hármas fölé író vagyok. Na jó, tudok alanyt és állítmányt egyeztetni, olykor találok egy-két meghökkentő jelzőt vagy hasonlatot (mint vak tyúk szemet), néha összekócolom a szórendet, tisztában vagyok felütéssel, csúcsponttal, csattanóval – de mindez hiába, mert hiányzik belőlem a tűz, a képzelet lángolása, amit nem lehet megtanulni, erre születni kell.

Ezért is lepődtem meg, mikor egy szutykos egű kedd reggel felhívott Gerda néni (csak így mutatkozott be: Gerda néni), és cigarettától karcos, mégis életvidám hangján közölte velem, én vagyok a kedvenc szerzője. Jólesett, persze, de azért szabadkoztam. Miért nem Schultzéért rajong, aki olyan varázslatos kelkáposztafőzelék-szagot tud teremteni a regényeiben? Miért nem Kerepeit olvassa, akinek minden mondata csillagszóró-ragyogású? Vagy miért nem hívogatja Lajos Lajost, aki régi korok hű krónikásaként, szerelmes asszonyok apró lé-

lekrezduléseinek akvarellfestőjeként oly népszerű az olvasók körében?

Imádom azokat az idióta kis mafla meséit, mondta Gerda néni, és mielőtt délután négy órára, „fontos irodalmi ügyben” elhívott volna a Karády Katalin Múzeum Kávéházba, felemlegette azt a „bugyuta kis marhaságot”, mikor a disznóvágáson a döfés előtti utolsó pillanatban a sertés Iphigéniává változik, majd Artemisszel karöltve lelécel a torról.

– Megtörtént eset, többen látták – motyogtam –, bár az is igaz, hogy azon a havas mátrai hajnalon a szemtanúk (az Akadémia klasszika-filológiai bizottsága és a tudós urak feleségei) közül senki sem ivott másfél liter törkölypálinkánál kevesebbet. Legalábbis így mesélte nekem egy bizonyos öreg hölgy.

Gerda néni reszelősen nevetett: – Ezt szeretem magában, éppen ezt, hogy cseppnyi képzelőtehetsége sincs.

Négy után hat perccel viharzott be a kávézóba. Kilencvenkét évesen a legtöbben már alulról szagolják az ibolyát, ő azonban hatvanasokat megszégyenítő életerővel száguldott le a lépcsőn. Elegáns, lazacszínű kosztüm, pink Louis Vuitton retikül, püspöklila kalap, pezsgőszőkére festett, vadonatúj frizura, muszlinkék szemek, rancos arcán vastag smink, fonnyadt eperszáján magyalvörös rúzs.

– Espresso corretto, aranyos – mosolygott a felszolgáló kisasszonyra, majd rám nézett. –Tudja, szeretem, ha a kávéba tesznek pár csepp pálinkát. Jót tesz a szívnek.

Bólintottam, majd unikumot rendeltem kis sörrel.

– Azért hívtam ide magát, kedves Jácint, hogy megírja az életem történetét – mondta lelkesen.

Mit mondjak, nem voltam meglepve. Tudom, hogy nem szép dolog, amit művelek, de be kell valljam, gazdag budai öregasszonyokra specializálódtam. Rendszeresen teledobálom a vén rózsadombi szipirtyók postaládáit a szórólappal, melyen tudatom a kedves közönséggel, hogy „regényes női sorsokra” vadászom, és kellő honorárium fejében szívesen könyvbe foglalom életútjuk. Felhívnak, találkozunk, fizetnek, majd órákig, néha napokig mesélnek. Mikor aztán az írásra kerülne sor, hát egyszer csak kámforrá válok. Persze a pénzzel együtt. Pár hét múlva a nénik kapnak egy levelet, melyben a (valóságban nem létező) feleségem közli velük, tragikus hirtelenséggel elhunytam, így aztán (sajnálatosan) nem áll módomban a további regényírás. Az öregasszonyok többnyire belenyugszanak, így jártak, pechük volt. Ugyan megtörtént már párszor, hogy valamelyik pénzes nyanya kiszúrta a nevem az újságban, „na nézd már, ez meghalt, és közben vígan publikál”. Volt olyan is, aki feljelentett. De semmi bizonyíték nem volt ellenem. Még amelyik öreg hölgy egy idő után rá is jön, hogy becsaptam (az esetek talán 5%-a, nem több), az sem ugrál, jobban szégyelli, hogy ilyen csúnyán átvágták a palánkon. Meg aztán ezeket felveti a pénz, egy-két százezer nem vágja földhöz őket.

Mondom, tudom, hogy mindez nem szép dolog, de hát a hármas fölé íróknak is csak élni kell valamiből, nem lehet mindenkiből Tolsztoj, ez világos. És ha valaki erre

azt mondja, tulajdonképpen én nem is író, hanem csak egy nyomorult amorális szélhámós vagyok, hát szíve joga. Legyen. De morálból nem lehet jóllakni, ez is biztos.

– Százezer forint – mondtam határozottan.

– Ne vicceljen velem, kétszáz – tromfolt Gerda néni, és kitette az asztalra a befőttesgumival összefogott pénzköteget. – Nem akarom, hogy a végén még valami fércművet sózzon rám.

– Ahogy tetszik gondolni, kedves Gerdácska – mondtam, felöltöttem legelbűvölőbb mosolyomat, és aktatáskámba helyeztem a pénzt. – De a kávé én fizetem, ehhez ragaszkodom.

És akkor belekezdett. Nemsokára újabb kávé rendelt, ezúttal maroccinót (espresso holland kakaóval, kevés tejszínnel) és kupica szilvát. Közben forgott a diktafonom.

– Egészen pontosan nem is az életemet akarom elmesélni, csak egy évemet. Az 1966-ost. A többi évem nem érdekes. Említésre se méltó. Fabatkát sem érnek a többi éveim. Csak ez az egy. Nem is rossz cím: 1966. De ezt igazából önre bízom, ez már a maga szakterülete. És nem is regényre gondoltam, csak egy olyan kis hülye, időtlen tárcanovellára, amilyeneket maga szokott írni a „Lányok, asszonyok”-ba. Mert ez az év, az 1966-os, igazán örült év volt. Mindazonáltal gyönyörű és felejthetetlen is.

– Ne húzzuk az időt, Gerdácska drága, vacsorára szalontüdőt készít a feleségem szalvétagombóccal – hazudtam.

Pöfékelte az elektromos cigarettát.

– 1966-ban már tíz éve élünk demokráciában. Tíz éve győzött a forradalom, a ruszkek hazamentek, jött a többpártrendszer. Ki tudja, hányadik kormány volt már. Nemzetiek, kisgazdák, újkomcsik, szocdemek, ifjú forradalmárok, mindenki. És mindenki lopott. Mindenki hazudott, ahogy a csövön kifért. Szabadok voltunk, de egyre nyomorultabbak. Nesze neked, piacgazdaság, kilógott a hátsónk a gatyából. Belefulladtunk a korrupcióba, a bürokráciába, az ország szekere meg csak lejjebb-lejjebb...

– Csókolom, Gerda néni, hagyjuk már a történelmi díszleteket. Maga csak a sztorit mondja, a többit, hátteret, atmoszférát, jelmezeket majd én kidolgozom. Profi vagyok. Ezért tetszett engem hívni, nem pedig a Schulztot. Hát nem?

– Hát tulajdonképpen de. Szóval. Kilátástalan, szörnyű kor volt, de jó páran hazajöttek, például a Karády is – mutatott Gerda a feje mellé a falra, a Halálos csók 1942-es plakátjára. – Nem volt már fiatal, nálam tizenegy évvel idősebb, de a hangja még mindig úgy bűgött, mint a hajókört.

– Gerda!

– Jó, jó, mondom már, maguk fiatalok mindig sietnek valahová. Mintha volna az a hová! Szóval. 1966-ban, január elején, elhagytam a férjemet. Hájjas, kopasz fickó volt, jóval túl az ötvenen, mindene a szivar, külsejében ijesztően hasonlított Alfred Hitchcockra. Kicsit ügyvéd, kicsit üzletember, nagyon unalmas. Én is benne voltam

már a korban, de nálam ez nem számított: húszévesen kisiskolásnak néztem ki, férjes asszonyként csitrinek, negyvenöt éves koromban alig mondtak volna harmincnek. Nem érdem, kérem, ezek a gének! Anyám pont ugyanígy.

Meg kellett fordítanom a kazettát a diktafonban.

– Otthagytam a gyerekeket. Egy éjjel, míg aludtak, csókot nyomtam rózsás arcukra, összepakoltam, majd egyetlen vulkánfíber bőrönddel távoztam otthonról. Két nap múlva már luxuskurtizán voltam a Várnegyedben, saját lakással, oda jöttek fel a pénzes kuncaftok. Fényűző, szabad, izgalmas élet várt reám. Elegáns férfiak, csillogó ékszerek, züllött éjszakák, pezsgős estélyek, párfümmös reggelek. De sajnos, amilyen az én formám, már a tizedik férfbe beleszerettem. Menthetetlenül. Hiába mondták nekem, hogy kurvánál a szerelem nem téma, tapasztalatlan voltam, és életemben először igazi szerelembe estem. Költő volt. Egy szegény költő, nem is tudom, honnan szedte össze rám a pénzt. Talán lopta, vagy a szüleitől kapta, mert azért én nem két fillérbe kerültem, én egy verseskönyv honoráriumából nemigen jöttem volna ki. Rézszőke hajú, poroszkék szemű, kerek szemüveges. Sovány, elveszett, ábrándos tekintetű, amilyennek egy poétának lennie kell. Ráadásul, nem elég a szerelem, még homokszem is csúszott az érzelmi gépezetbe. Mert sehogy se tudtam zöldágra vergődni ezzel az Ignáccal. Nem érttettem. Még hogy a szerelem kegyelmi állapot? Szűköltem, vergődtem, üvöltöttem, fájtam, szenvedtem. Mi a péklapát ebben a kegyelem?

– Na de mi volt a baj ezzel az Ignáccal? Ivott, kártyáztott, más nőket hajkurászott?

– Ivott, kártyázott, más nőket hajkurászott. De ez még nem lett volna akkora baj. Ne felejtse el, én meg kéjnő voltam. Jött a hájas svájci gyárigazgató, megkapta a névjegykártyámat a szállodaportástól, taxiba ült, letette a dollárt az éjjeliszekrényemre, aztán rám feküdt, hogy levegőt alig kaptam. Nem, Ignáccal más, több volt a baj. Nem volt egészen normális szegénykém, sajnos, ezt már a kapcsolat elején be kellett volna vallanom magamnak. De vak voltam, áltattam magam, a szerelem tejsűrű ködén képtelen voltam átlátni. A költőfiú (húsz évvel volt nálam ifjabb) ugyanis attól került izgalmi állapotba, ha a szerelmi légyott minél nagyobb tömegben jön létre. Ott-hon az ágyban csak ásítózott, a konyhapultot is unottan méricskélte, a fürdőkádra meg egyenesen legyintett: ne legyen közönséges, Gerda, ötlete oly mértékben kispolgári, csoda, hogy nem egy foltozóvargáné fejéből pattant elő. Ám, ha a zsúfolt Széchenyi fürdő forró vizéről volt szó! Vagy ha teltházás labdarúgó-mérkőzés tömött lelátójáról, ahol egymás után pukkannak a petárdák és lobbannak a görögtüzek! Nem is beszélve a lóversenypályáról, az éttermekről, a mozikról, a színházi páholyokról, a csúcsgalamban robogó kislejtő-szerelvényekről...

– Valóban furcsa – mondtam. – Ez valami aberráció, majd pontosan utánanézek, mi a neve. Bár, ismeri a mondást, az irodalomban a tények szégyelljék magukat!

– Nem bírtam megszokni Ignác különös vágyát, mert-

hogy alapvetően prűd voltam, vagyok, neveltetésem végett szégyenlős fajta, egyik nagyapám református püspök. De képtelen voltam elszakadni ettől a beteges fiútól, követtem minden óhaját, teljesítettem minden kívánságát. A gond csupán az volt, hogy Ignácom egyre inkább vérszemet kapott, mind vadabb vállalkozásokba rángatott bele.

– Meddig tartott ez az egész?

– Már mondtam, mindössze egy évig. Egy év volt az élet. Egy délután az autóbusz-pályaudvarra invitált Ignácka. Korán érkeztem, tele drukkal. Vajon ezúttal hol kell majd a bugyimat bokámig tolnom? A lajosmizsei járat leghátsó ülésén? A földszinti női toalettben? Esetleg egy üres jegypénztárban bújunk ma el? Félelemmel teli szívvel éreztem, ezek csak óvatos becslések, a valóság ennél jóval durvább meglepetést tartogat. Vettem egy bulvárlapot, leültem, és ahogy kinyitottam az újságot, elszenderedtem, egész éjjel hancúroztam ugyanis egy svéd Volvo-mérnökkel, alig láttam a fáradságtól. Álmomban két angyal voltam. Igen, ne csodálkozzék, rögtön kettő. Ez a két angyal, vagyis én, egy öreg házban pogácsát evett Lóttal és családjával. Feldühödött tömeg vette körbe a házat, és az angyalokat követelték. Lót kiement, felajánlotta lányait a két vendég helyett, de azok csak az angyalokat akarták. Azt mondták, ha nem kapják meg őket, majd Lótot erőszakolják meg. Amikor felriadtam álmomból, Ignác magasodott felettem. Szép, sudár fiú volt. Megcsókolt, és huncutul mosolyogva valamit a fülembe suttogott. Eszednél legyél, Igi, azt nem

lehet, az már több a soknál, tiltakoztam sápadtan. Ez az utolsó szavad, kérdezte. Hallgattam. Mert ha igen, engem többé nem látsz, keresek valami izgalmas nőt, szavalta Ignác, azzal sarkon fordult. Az üvegajtó úgy nyílt szét előtte, mint Mózes előtt a Vörös-tenger.

– Hát ez szomorú, Gerda, úgy tűnik, ön csak szexuális játékszernek kellett ennek a beteg lelkű fiúnak.

– Köpni-nyelni se tudtam, megpróbáltam a szerelmem után kiabálni, de nem jött ki hang száraz torkomon. Ahogy Ignác eltűnt, a váróterem vörös lángokba öltözött, kénköves és tüzes eső hullott mindenre: az utasokra, a liftre, az újságárusra, a büfékre, a mozgólépcsőre, a padokra. Kifutottam a lángoló teremből, egy üdítőital-automatához léptem, bedobtam a pénzt, de hiába lökdöstem durván a gépet, az nem adott semmit, csak az érméket nyelte el sorban. Azt hittem, meghaltam. De később kiderült, csak elájultam. A kórházban tértem magamhoz. Két hétig voltam bent, szinte végig aludtam a nyugtatóktól. Aztán jött a pszichoterápia. Az elme-gyógyintézet kertjében, a gyönyörű hársak alatt Ignác meglátogatott. Akkor láttam utolszor. Ekkor írta leghíresebb versét, ott a kertben. „Szodomában üresek a kóla-automaták”, ez a címe. Ma már minden középiskolai irodalomtankönyvben szerepel, a gimnazistáknak kívülről meg kell tanulniuk. Ignácból korai halála után költőóriást csináltak, de azt senki nem tudja, hogy a zseniális sorok mögött nem a költő fájdalma, hanem az én fájdalomam bújik.

Gerda szemében megcsillant egy könnycsepp, de köz-

ben mosolyogni próbált. Megtörölte szemét, majd Karády-szeletet rendelt pohár szekszárdi Karády-roséval.

– Meséljen még kicsit, hölgyem. Mondjuk, a gyerekkoráról. A házasságáról. Hogyan alakult sorsa Ignác után? Úgy érzem, az ön életútjában nem csupán egy vékonyka novella van. A maga élete egy regény. És, teszem azt, további háromszázezerért én ezt a regényt meg is tudnám írni – próbálkoztam ravaszul, talán még jobban is meg tudom fejni az öreglányt.

Csak legyintett.

– Ne vergődjön vele, fiatalember. Nincs értelme. Miután Ignác otthagyt a kertben, én hazamentem a férjemhez, a gyerekekhez. De ez már említésre se méltó. Reggel rutinból keltem fel, és este rutinból feküdtem le a férjem mellé. Rutinból főztem az ebédet vasárnap, és rutinból kérdeztem ki az angol szavakat a lányomtól. És így tovább. Az én életem az az egy év volt csupán. 1966, amikor belém költözött a fájdalmas gyönyörűség. Az élet csak egy év. Vagy csak egy óra, egy perc, egy pillanat. Egy csók az Úri utcában, egy ölelés a téli ispotály kertjében, vagy egy gyors numera a nagyáruházban, a konzerves polc mögött. A többi rutin, alig emlékszünk rá a végén. Ha nem fáj, nincs is. Ezt írja meg, hogy a fiatalok megtudják, mi az igazság!

Micsoda nyálas közhelyek, gondoltam. Az élet csak egy pillanat... Még szerencse, hogy nem kell megírnom. Hiszen nem vagyok én író, csak egy szélhámos. Hála Istennek.

– Szokott még Ignácról álmodni? – kérdeztem csak

úgy udvariasságból, hogy fenntartsam a beszélgetés fonalát. Kétszázezer forintért már lehet az ember udvarias.

Gerda néni a csokis tortaszeletet majszolta párás szemmel.

– Nem. Régóta nem álmodom. Illetve nagyon ritkán. És csak egyetlen álmom van. Félévente visszatér, mindig ugyanúgy. Kháron ladikján utazik csupasz lelkem, még nem dőlt el, a csónak balra vagy jobbra fordul. Hogy a félelmemet csillapítsam, megszólítom a révészt. „És nem unalmas így? Úgy értem, távol az élettől, mindig ez a végtelen evezés...” Kháron unottan annyit válaszol: „Nem.” Hátranézek az izmos, szakállas, cserzett arcú öregre. „Nincs nagy véleménye az emberekről, mi?” Mire ő azt mondja: „A gyerekek kegyetlenek, a felnőttek faszok, a halottak a túlvilágról átkozzák meg az élőket.” Azzal befordulunk a Pokol felé.